

indtager han i vurderingen af et så afgørende spørgsmål som B.B.C.s forhold til propagandaen. Han fastslår her, at udsendelserne i bevidst kontrast til de goebbelske propagandafanfarer var præget af objektivitet og eksakthed (s. 5, 7 og 128), men han formår slet ikke at holde den nødvendige distance til sine hovedkilder – de samtidige B.B.C.-publikationer – og akcepterer blankt de engelske propagandisters egne guldrandede udtalelser for deres pålydende værdi. Heller ikke bevisførelsen for påstanden om nyhedernes akkuratess og dagsaktualitet er ført mere end overfladisk igennem, og det eneste forsøg på en sammenligning mellem nyhedsstoffet og det virkelighedsbillede det søger at dække, nemlig den 29.8.43, falder i anmelderens øjne knap så positivt ud som i Bennetts. En undersøgelse af de i Rigsarkivet beroende radioreferater viser da også, at B.B.C.s nyheder i hvert fald netop for augustkrisens vedkommende var flere dage gamle, særdeles unøjagtige og vildt overdrevne. Ikke underligt at Bennetts egen bog rummer adskillige eksempler på modstandsbevægelsens kritik af B.B.C. for unøjagtighed og tendens!

Dette bringer os imidlertid frem til det afgørende spørgsmål om effekten af radioudsendelserne fra London, og også her svigter Bennetts metode, for ligeså selvfølgelig en kendsgerning det er, at B.B.C.s danske stemme var et uundværligt krafttilskud i den grå besættelseshverdag, ligeså vanskeligt er det at måle dens direkte betydning i dag. At begrunde dens indflydelse på Antikominternemonstrationerne gennem en enkelt udtalelse af Christmas Møller (s. 55) og dens rolle i augustrevolten 1943 gennem citater fra »Fædrelandet« (s. 136–139) bringer i hvert fald ikke problemet nærmere sin løsning. Og det hjælper heller ikke, at Bennett griber til Hørsholt Hansens taler (s. 131–136), for de kan i højden sige noget om de engelske planer, men intet om deres resultater. Iøvrigt konstaterer man gennem en analyse af Hørsholt Hansens kommentarer, at disse lå et hanefjed efter udviklingen fra hjemmefronten – utvivlsomt ikke nogen tilfældighed, men et fundamentalt træk ved B.B.C.s propaganda generelt. Bennetts behandling af hele dette vigtige spørgsmål er mildest talt primitiv, og det havde ikke været noget urimeligt forlangende, om han havde skuet en smule ud over fagets traditionelle grænser og hentet sig støtte og inspiration i den fyldige litteratur der findes om massemedierne, deres kommunikation og deres effekt; som bogen foreligger nu, er den en torso.

HANS KIRCHHOFF

CORNELIUS RYAN: Slaget om Berlin. København, Steen Hasselbalchs Forlag, 1966. 507 s. Ill. 4 kort. 58,60/72,90 kr.

Bogen, der har forord af Willy Brandt og af forfatteren, er oversat fra amerikansk af Michael Tejn; originalens titel er »The Last Battle«.

Den danske udgave mangler originalens litteraturoversigt og et afsnit »The Soldiers and Civilians«. Mangelen af den 21 sider store opremsning af alle, der har meddelt forfatteren oplysninger, med tilføjelse af »What They Do Today« lader sig overse, men det er efter anmelderens opfattelse sværere at forson sig med, at originalens meget omfattende litteraturoversigt ikke har fundet nåde hos den danske forlægger. Det bør dog nævnes, at det meget udførlige register over 42 spalter er bibeholdt i den danske udgave. Billedmaterialet og dets sam-

menhobning på en række billedsider er som originalens. Michael Tejns oversættelse er samvittighedsfuldt gennemført og virker mundret. Dog svigtes læseren vel tit, når det gælder militære udtryk, der i en række tilfælde fremtræder direkte oversat, hvor der burde være anvendt helt dækkende danske udtryk.

Cornelius Ryan, der vil være mange bekendt som forfatter til »The Longest Day«, har indsamlet et vældigt materiale, der hovedsagelig stammer fra deltagere i slaget. Mere end to tusind personer – soldater i de allierede hære og i de tyske styrker samt berlinere, der overlevede – har overladt forfatteren materialet, heraf næsten 700 skriftlige beretninger. Det udvalgte stof er indpasset i en militær ramme, der bygger på en lang række militære kilder fra såvel allieret som tysk side.

Ryans bog fortjener betydelig interesse, hvad enten der anlægges en militær, en politisk eller en historisk målestok. Bogen er vel ikke hvad man i egentligste forstand kan betegne som et historisk værk. Men den, der vil sætte sig ind i 2. verdenskrigs slutfase, kommer dog fremtidig vanskeligt uden om »Slaget om Berlin«, fordi den er et rystende – og efter alt at dømme dækkende – menneskeligt dokument om Berlins sidste 100 dage.

Ryan kommer i et ganske lille kapitel, der betegnes som »en note«, ind på tabene i forbindelse med Berlins erobring – et område, hvor der hersker betydelig usikkerhed. De tyske militære tab kendes slet ikke, men de russiske var af størrelsesordenen 100.000 faldne. Sandsynligvis døde mere end 150.000 civile som følge af krigshandlinger, hvortil kom et stort antal sårede. Frasagn om russisk bestialskehed fik selvmord – især blandt kvinder – til at florere. Ryan stiller spørgsmålet: Hvor mange blev voldtaget? Også her er usikkerheden stor, idet lægers overslag varierer fra 20.000 til 100.000. I et af de egentlige kapitler kommer forfatteren nærmere ind på dette fænomen, som behandles uden hysteri – men hvad der fremdrages er rystende nok endda. Som det vel er indres, gav russerne den erobrede by fri for tropperne til plyndring og voldtægt – en politisk dumhed, som nok bittert er angret siden hen.

I øvrigt er det vanskeligt at fremhæve det ene emnes behandling fremfor de andres. Ryan er en fremragende fortæller, der forstår at holde læseren fast, hvad enten han bevæger sig på det militære plan eller ad politiske baner. Der er dog grund til at fremhæve hans belysning af de vestlige statsmænds prisgivelse af Berlin til russerne. I det hele taget er de strejflys, som Ryan kaster over politiske sammenhænge i krigens slutfase, et af bogens interessante træk.

I Ryans fremstilling er der af redegørelser for militær tænkning og militære operationer kun medtaget, hvad der forekommer nødvendigt for at forstå scenegangen i hele dette drama. Der lægges ikke skjul på, at den tyske generaloberst Gotthard Heinrici har vundet forfatterens sympati, hvilket forekommer forståeligt. Fremstillingen af, hvorledes denne tyske officer, der en månedstid før Ragnarok overtog den stærkt rystede armégruppe Weichsel, forgæves søger at frelse Berlin ved at standse russerne ved Oder og siden brutalt afskediges med udsigt til Rommels skæbne, er nogle af bogens mest fængslende passager.

Willy Brandt skriver i sit forord: Det er en meget bevægende, en meget menneskelig og en meget betydningsfuld bog – en karakteristik, hvori man kun kan samstemme.

HELGE KLINT